

Recensioner

Historien om Republiken Jämtland

– Allvar eller yra?

”Det är inte alla kungariken som har en republik inom sina gränser. Själva upplägget gör det upplagt för problem och förhållandet mellan ’svenskarna’ och ’jamtarna’ har aldrig varit helt okomplicerat. Inte sen den medeltid, då Jämtland etablerade sig som en självständig bondenation på gränsen mellan de norska och svenska rikena. Boken ’Republiken Jämtland – allvar eller yra?’ gör ett tappert försök att reda ut begreppen för den oinvigde. Här finns både förhistoria och berättelsen om den moderna rörelse, som i sina mest extrema yttringar omfattat en egen befrielsearmé (JRA) och samtidigt en god portion humor i form av presidenterna Yngve Gamlin, Moltas Eriksson och Ewert Ljusberg. Alla med förmågan att beskriva en ibland bister verklighet i termer av muntert vansinne.

För en som är född på Frösön, men uppvuxen i fiendestaden Sundsvall, kan det kännas som en lättnad att planerna på att bränna ner den förhatliga kustmetropolen åtminstone tagits bort ur republikens stadgar. Republiken Jämtland har med tiden blivit en mognare politisk kraft, som föredrar att locka omvärlden till Jämtland framför att sätta upp vägspärrar – bokstavliga eller konstgjorda - för svenskar och andra ickejamtar.

Bokens förtjänst är att den plockar bort en del av det mytiska skimret kring Republiken Jämtland, utan att för den skull ta bort allvaret bakom det utanförskap – för att använda ett politiskt modeord – som jamtarna trots allt känner inför det storsvenska.

Här finns pedagogiska uppställningar över det generande mansdominerade sällskap som blåste liv i rörelsen. Här finns utdrag ur några av de mest flammande talen – men kanske inte det slutliga svaret på om det verkligen är mest allvar eller yra. ’Republiken Jämtland – allvar eller yra?’ kan rekommenderas lika varmt för inbitna jamtar som för aningslösa klyktattare, som undrar hur begreppet surjämte egentligen uppstått. Och för alla andra storsvenskar för den delen.

Malcolm Dixelius

Konsul och chef för kustförsvaret

”Många har kanske hört om Republiken Jämtland. Nu finns den första boken som klarlägger bakgrunden till denna, från början, revolutionerande tanke. Här blandas det seriösa med det humoristiska, här skrivs historia om Jämtland. Läs den, det är ett stycke angelägen historia om kraft och lust hos en befolkning!”

Bo Oscarsson

Lokalhistoriker och radiopratare (med mera)

”Jag visste inte mycket om tanken bakom Republiken Jämtland. Det gjorde inte heller Gunnel Olausson, när hon började söka fakta till sin bok, den nya Historien om Republiken Jämtland – allvar eller yra?.

Nu vet jag mer! Gunnel Olausson reder ut begreppen på allra bästa vis. Hon skriver om *Jämtländska Frihetsrörelsen*, som numera benämns *Befrielseörelsen*. Tanken föddes hos två jämtländska journalister i Stockholm, med hemlängtan. Viljan var bland annat att *avkasta det svenska oket*, i en tid när generösa flyttbidrag avfolkade våra bygder, men också att *införa ett gladare liv*. *Republiken Jämtland* bildades 1964, och Yngve Gamlin utropade helt sonika sig själv som president i samband med yran samma år!

Författaren berättar vidare om rörelsen Droppen, om Fy-kort i samband med förslaget om en sammanslagning av Jämtlands och Västernorrlands län, om *JRA*, *Jämtländska Republikanska Armén*, jobbupproret 1995 och om Storsjöyran. Hon pratar med människor som var med från början och bjuder på mängder av fakta och kuriosa. Jag lär mig stort och smått, som att sigillet i flaggan är från 1274, och användes under 200 år av de då självständiga jämtarna i deras allting Jamtamot, att auktioner var en stor del av yran de första åren och att republiken, förutom en brokig skara ministrar, också har en 'lillprins' i Mikael Tornving!

I porträtten av de tre presidenterna finns humor och allvar i en salig röra. Den egensinnige Yngve Gamlin hotade exempelvis att sänka Harpsundsekan under sitt besök hos statsminister Tage Erlander, om inte beslutet om ett storlän revs upp! Presidenternas första tal finns att läsa här, liksom listor över ministrar.

Republiken Jämtland är en rörelse som nog aldrig riktigt samlat länsborna, men som förändras och lever vidare, och har mer allvar i botten än man först kan tro. Gunnel Olaussons bok om rörelsen är lätt och rolig att läsa. Den har också en väldigt vacker layout, med ett rikt bildmaterial; foton, texter, tidningsklipp, illustrationer och faktarutor, ofta mot en fin bakgrund av pärlspont.”

Anna-Kari Bäckvall

Bibliotekarie på Jämtlands läns bibliotek, Östersund, och bloggare på Från bygden, www.franbygden.se

”Självklar läsning för jämtar och andra som vill minnas hur republiken föddes på 1960-talet och i vad mån den lever vidare. Härliga bilder och mycket humor i en snygg och lättillgänglig layout”

Torbjörn Österholm

Redaktör på tidningen Land 2012

”Vare sig du är jämte eller bara en utsocknes vanlig svensk, bjuder den här boken underhållande läsning. För första gången finns nu den samlade historien om Republiken Jämtlands tillkomst. Resan startar i 1960-talets protest mot den svenska överheten, och slutar i nuets lokalpatriotiska särart. Lite som de jämtska statsmännen själva säger: ’Republiken Jämtland är 51 procent allvar och 49 procent skämt.’”

Tidningen Turist nr 4/2012

”Republiken Jämtlands vara eller icke vara diskuteras fortfarande, om än positionerna har förändrats och nya aktörer anträt scenen.

Det låg både allvar och humor i tanken med Republiken Jämtland den gången på 1960-talet när det protesterades mot den storsvenska överhögheten. Med glimten i ögat, med tokroliga upptåg och ordekvilibristiska uppträdanden, satte man fokus på jämtarnas kraft och förmåga att stå på egna ben.

Enligt Gunnel Olausson, författare till boken ’Historien om republiken Jämtland – Allvar eller yra?’, så var denna republikanska manifestation helt unik i sitt slag.

I förordet till boken skriver Olausson att det var i brytningen mellan det gamla och det nya som Republiken Jämtland bildades. Men vad är Republiken Jämtland frågar sig författaren. Är det en önskan om att Jämtland ska bli ett eget land? Ska bara jämtar få bo där?

Det var två jämtar i förskingringen som tyckte att befolkningen i Jämtland inte hade något att säga till om, vilket de ville ändra på. År 1960 började de planera för bildandet av den Jämtländska Frihetsrörelsen.

Idén till att utropa Republiken Jemtland kommer egentligen från den första presidenten Yngve Gamlin, som vid ett möte på Öhn i Ströms Vattudal, reste sig upp och sa: ’Näe, nu djävlar ska de slå ihop Jämtland med Härnösand. Vi måste fan i mej sätta stopp för det här!’

Jan ’Moltas’ Erikson var president åren 1983 – 1988. Han älskade Jämtland och tillbringade somrarna som barn hos sina morföräldrar i Hällesjö socken, Kälarne. Under sin presidenttid hade Moltas ett vikariat på Frösö sjukhus.

Moltas studerade till psykiater vid Uppsala universitetet och var en av spexarna i Juvenalorden. Som färdig läkare arbetade han på Ulleråkers sjukhus och under 25 år diosatirprogrammet Mosebacke. Under flera år medverkade han också i programmet På minuten.

Med Moltas Erikson i spetsen försökte man få alla invånarna i Republiken att känna sig delaktiga i idén om en republik. För Moltas var det viktigt att poängtera att 'Republiken är 51 procent allvar och 49 procent skämt'.

Ewert Ljusberg är den tredje presidenten i Republiken Jämtlands historia. Som president ska han bland annat hålla det årliga talet i samband med Storsjöyan. Ljusberg är uppväxt i Hede i Härjedalen, men bor numera i Hällekis i Västergötland. Han blev rikskändis när han tillsammans med Margareta Kjellberg ledde teveprogrammet 'Har du hört den förut', 1983-1996.

Republiken har både egen flagga och nationaldag som infaller 12 mars. Att det blev just detta datum har att göra med att Jamtamot, alltinget, redan på 930-talet hölls på Bynäset på Frösön i den vecka som den 12 mars inföll.

Idag diskuteras det åter igen att bilda ett storlän, så ursprungsfrågan som engagerade Frihetsrörelsen på 1960-talet, är på nytt uppe på dagordningen. Skillnaden är att man nu vill slå ihop de fyra nordligaste länens landsting.

President Ewert Ljusberg tycker inte om tanken att historien upprepar sig och vill inte att Republiken slås ihop med något annat län. 'Vi måste skapa opinion och protestera mot detta', menar han.

Seved Johansson

tidningen Kvällsstunden nr 48/2012